

LAPS/18/2023, 26.5.2023

Lapsiasiavaltuutetun lausunto oikeusministeriölle selvityksestä ei-kaupallisen sijaissynnytyjärjestelyn sallimisesta Suomessa

Viite: VN/5969/2019

Lapsiasiavaltuutetun tehtävänä on arvioida ja edistää lapsen oikeuksien toteutumista. Työn perustana on YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus (SopS 59 ja 60/1991, LOS), joka on lailla voimaan saatettu ihmisoikeussopimus. Sopimus koskee kaikkia alle 18-vuotiaita. Lapsiasiavaltuutettu arvioi selvitystä yleissopimuksen näkökulmasta.

Selvityksen keskeinen sisältö

Pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelmaan sisältyy kirjaus, jonka mukaan ei-kaupallisen sijaissynnytyksen sallimista tulee selvittää lainsäädännössä erikseen määriteltävissä tapauksissa. Tässä selvityksessä päivitetään oikeusministeriön vuonna 2012 tekemää kartoitusta pyrkimyksistä kehittää aihetta koskevaa sääntelyä kansainvälisellä tasolla ja valikoiduissa muissa valtioissa ja hahmotellaan mahdollisia sääntelyvaihtoehtoja hallitusohjelman rajamalla tavalla sitä silmällä pitäen, että ei-kaupallisen sijaissynnytyksen rajoitettu salliminen tulisi harkittavaksi.¹

Lapsiasiavaltuutetun kannanotot

Lapsiasiavaltuutettu pitää tärkeänä, että ei-kaupallisten sijaissynnytysten sääntelyvaihtoehtoja on selvitetty näinkin laajasti, mutta toteaa, että varsinaiseen lainvalmisteluun ryhtymiseksi tarvitaan vielä laaja-alaista harkintaa.

Selvitys on monipuolinen ja selkeä. Se sisältää muun muassa kuvauksen sijaissynnytyksiä koskevasta ulkomaisesta lainsäädännöstä sekä useita Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisujen tiivistelmiä. Selvityksessä esitetään sääntelyvaihtoehtoja, mutta ei oteta nimenomaisesti kantaa siihen, tulisiko, ja millä ehdoin, sijaissynnytykset sallia.

Lapsiasiavaltuutettu ei tässä vaiheessa ota kantaa siihen, tulisiko ei-kaupalliset sijaissyntytykset sallia, tai siihen, millä ehdoin se olisi mahdollista. Lapsiasiavaltuutetun tehtävänä on arvioida asiaa erityisesti syntyvän lapsen oikeuksien näkökulmasta. Kuten selvityksestäkin käy ilmi, sijaissyntytyksiin liittyy monia, niin syntyvää lasta, aiottuja vanhempia kuin sijaissynttääjääkin koskevia haasteellisia eettisiä, lääketieteellisiä ja juridisia kysymyksiä. Selvityksen perusteella vaikuttaa siltä, että tähän mennessä ei ole tunnistettu sellaista toimintamallia ja lainsäädäntöratkaisua, jossa ei olisi mitään ongelmallisia kysymyksiä.

Lapsiasiavaltuutettu korostaa, että jos ei-kaupalliset sijaissyntytykset jollain ehdoin sallittaisiin Suomessa, on asiaa koskevassa päätöksenteossa ensisijaisesti huolehdittava syntyvän lapsen edun eli lapsen oikeuksien turvaamisesta. Ensisijaisesti tulee varmistaa lapsen oikeus henkilöllisyyteen, kansalaisuuteen ja oikeus vanhempiin/huoltajiin ja heidän antamaansa hyvää hoitoon, huolenpitoon ja suojeluun. Nämä oikeudet on vahvistettu lapsen oikeuksien yleissopimuksen ohella eräissä muissa kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa, kansallisessa perustuslaissa ja tavallisessa lainsäädännössä.

Vaikka sijaissyntytykset ei kaikilta osin ole adoptioon rinnastettavissa, siinä on lapsen näkökulmasta paljon yhtäläisyyksiä. Lapsen oikeuksien yleissopimuksen 21 artiklassa sopimusvaltiot ovat sitoutuneet takaamaan, että adoption yhteydessä kaikessa huomio kiinnitetään lapsen etuun. YK:n lapsen oikeuksien komitea painottaa, että "[l]apseksiottamisen yhteydessä (21 artikla) lapsen etu on vieläkin tärkeämpi [kuin artiklassa 3.1], eli se ei ole pelkästään "ensisijaisesti huomioon otettava seikka" vaan "kaikessa tärkeimpänä huomioon otettava seikka".² Myös kansallisen adoptiolain (22/2012) 2 §:n mukaan kaikissa alaikäisen lapsen adoptiota koskevissa päätöksissä ja muissa toimenpiteissä on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu.

Selvityksessä todetaan (s. 12), että sijaissyntytyksjärjestelyiden avulla syntyneitä lapsia koskevaa tutkimusta on vähän. Vuonna 2016 tehdyssä kirjallisuuskatsauksessa on todettu (muiden tutkimustulosten ohella), että sijaissyntytyksjärjestelyistä ei ole ollut haittaa lapsille. Samassa kirjallisuuskatsauksessa kuitenkin todetaan, että katsauksessa mukana olleiden tutkimusten tuloksiin on syytä suhtautua varauksella tutkimusten metodologisten ongelmien vuoksi. On ymmärrettävää, että tutkimustietoa tästä aiheesta on vaikea muodostaa. Lapsiasiavaltuutettu pitää tutkimustiedon puutetta kuitenkin ongelmallisena, koska se vaikeuttaa lapsivaikutusten arviointia. Sen tähden päätöksenteko asiassa edellyttää tavallistakin enemmän harkintaa ja yhteiskunnallista keskustelua.

Nyt käsillä olevassa selvityksessä on nostettu esiin joitain lapsiin kohdistuvia vaikutuksia, mutta pääpaino on kuitenkin aiottuihin vanhempiin ja sijaissyntyttäjään kohdistuvissa vaikutuksissa. Jos selvityksen perusteella päätetään ryhtyä lainvalmistelutoimiin, lapsiasiavaltuutettu pitää välttämättömänä, että huolellinen lapsivaikutusten arviointi tehdään kaikista eri etenemisvaihtoehdoista ja erityisesti valittavasta sääntelyehdotuksesta.

Jyväskylässä 26.5.2023

Elina Pekkarinen
lapsiasiavaltuutettu

Merike Helander
lakimies

---

¹ Selvityksen tiivistelmä, verkossa
<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/164815>

² Yleiskommentti lapsen edun ensisijaisuudesta nro 14 (2013), verkossa
<https://lapsiasia.fi/yleiskommentit>